

Psychodynamické koncepce
-
struktury osobnosti podle
způsobu zvládnání úzkosti

V čem se lišíme?

- Citlivost vůči pozitivním i negativním emocím
  - *Pozitivní emoce především motivují k aktivitě*
  - *Negativní korigují – motivují „poučit se“*
- Obvyklé způsoby práce s úzkostí a strachem
  - *I co v nás úzkost i strach vyvolává*

Metafora tendencí a strachu jako hlavních pohybů Země (F. Riemann: Základní formy strachu)

Revoluce – podřízení se:

- Strach ze sebeodevzdání, prožívaného jako
ztráta „já“ a závislost

Rotace – sebeuskutečnění:

- Strach ze sebeuskutečnění, prožívaného jako
nezajištěnost a izolace

Gravitace – uchování

- Strach z proměny, prožívané jako
pomíjivost a nejistota

Odstředivá síla – změna

- Strach z nutnosti, prožívané jako
definitivnost a nesvoboda

Revoluce – podřízení se:

- Strach ze sebeodevzdání, prožívaného jako
ztráta „já“ a závislost – SCHIZOIDNÍ osobnost

Rotace – sebeuskutečnění:

- Strach ze sebeuskutečnění, prožívaného jako
nezajištěnost a izolace – DEPRESIVNÍ o.

Gravitace – uchování

- Strach z proměny, prožívané jako
pomíjivost a nejistota – OBSEDANTNÍ o.

Odstředivá síla – změna

- Strach z nutnosti, prožívané jako
definitivnost a nesvoboda – HYSTERICKÁ o.

!!!pozor – vždy je potřeba rozlišovat:

- problematika
- reakce
- styl
- struktura
- porucha
  - ❖neurotická porucha
  - ❖porucha osobnosti

Struktury osobnosti

- všechny struktury mají svou nepatologickou – „normální“ variantu
- výjimku do určité míry tvoří „rané“ struktury – **hraniční, narcistická**
- Další zde prezentované: **schizoidní, depresivní, obsedantní, hysterická**, můžeme se však setkat i s dalšími variantami (paranoidní, antisociální, negativistická, sebeobětující...)
- struktura (nejen porucha) má kořeny v sociální zkušenosti a je pro povahu sociálních interakcí typická, ne-li určující (kontakt s lidmi, partnerské vztahy, práce s potřebami a agresí...)

Hraniční (borderline) struktura

- *Impulsivita, nejasná identita*; nestabilita, nespolehlivost, nevypočitatelnost
- Časté pocity nespokojenosti, prázdnoty
- častý výskyt období krizí – extrémně křehký typ; častější suicidální pokusy
- Snížené vnímání kontinuity („žijí okamžikem“), slabá reprezentace vlastních emocí („žijí tělem“ – častější PPP, excesy, promiskuita, ale i somatizace...)
- Nestálé, ale intenzivní vztahy; očekávání, že partner bude „ideální matka“
- Časté selhávání, potíže s životní kariérou; současně mohou mít značný „drive“; originalita, schopnost zaujmout...

MKN 10 – emočně nestabilní osobnost - typ impulzivní, typ hraniční; nestálá osobnost

Narcistická struktura

- porucha sebehodnocení (přecenění či kolísání; pocit privilegovanosti, výjimečnosti – „princeznovský syndrom“)
- potřeba obdivu (jinak deprese)
- Zaujetí fantaziemi vlastního úspěchu, síly, krásy, brilantnosti...
- vztahy k lidem: podceňující, bez empatie; často bezohlednost, arogance; závist nebo žárlivost
- Časté odvrhování původních přívrženců
- dynamické směry: sebestopírání, anihilační úzkost, „zrcadlení“ místo zpětné vazby, pseudosublimace, projekce (odpovědnosti)...
- kromě depresí častá somatizace somatizace či hypochondriazace, někdy demonstrativní pokusy o sebevraždu

Schizoidní osobnost

- těžko snášejí blízkost druhého – *strach ze ztráty vlastního „já“*, strach přizpůsobit se
- Někdy až emoční útlum, chlad, odstup nebo oploštělost; ale i potřeba kontaktu
- nápadná introverze
- jakoby nezájem o vnější svět: o názory a hodnocení okolí, obava z intimity, obtíže v adaptaci na společenské normy a zvyky často sklony k *originalitě*, nepřizpůsobivost normám a společenským konvencím
- chybí jim *cit pro odhad*, jak na ně budou reagovat druzí
- zájem o *introspekci, fantazii*; jen málo činností přináší uspokojení, potěšení
- poměrně málo se vyskytuje jako „čistý“ typ

Depresivní osobnost

- vyhýbají se všemu, co by mohlo vyvolat *odmítnutí* (často jednají tak opatrně, jakoby nejmenší opominutí mělo způsobit katastrofu)
- „*strach ze ztráty objektu*“ nastupuje už při *představě*, že by mohli někoho ztratit, rozzlobit; sami „nesmějí“ projevovat hněv, jsou výrazně *intrapunitivní* či *autoagresivní, hypersebekritičtí*
- značně identifikovaní - hledání předmětu k obdivování, sklon k ochranitelství, hyperprotektivité...
- Někdy ale *totéž očekávají od druhých*; ostatní se však mohou symbiotickému „pohlčení“ bránit, což zpravidla dále posiluje chování depresanta; agrese v něm narůstá, kumuluje se či projevuje nepřímo
- *sklony k pocitům viny, pasivní agresi, fobiím* – častá je agorafobie, sociální fobie (vyhýbání se situacím, „ze kterých se nedá utéct“)
- příbuzné pojmy: pasivně agresivní porucha, závislá porucha

Obsedantní osobnost

- triáda typických rysů: *pořádkumilovnost*, *šetrnost*, *tvrdohlavost*; celkově též *malá flexibilita*, sklon k *pedantství*
- sklon mít všechno dopředu *naplánováno*
- *rigidita*: nové situace znamenají potenciální nebezpečí
- přehnané zabývání se produktivitou na úkor spokojenosti a mezilidských vztahů
- těžkosti působí využít *fantazii* nebo nechat věci otevřené (*malá tolerance k neurčitosti*)
- uvažování v *protikladech* i tam, kde to není vhodné (myšlenky, plány, postoje apod. se navzájem nevylučují)
- občas se vyskytují nečekané projevy právě *opačného chování* (velkorysost, nepořádnost, rozhazovačnost...)
- sklon *kontrolovat* ostatní
- často odvolávání se na *obecně platné ideály, ideologie*
- ve vztazích může být základní obtíž už *uznání rovnoprávnosti* partnera, obecně malé uznání pro odlišné varianty, postupy...

Hysterická osobnost

- charakterizována výrazovostí až *teatralitou* vystupování,
  - *labilitou*, *aktivitou* (často bezplánovitou), *potřebou uplatnit se*
  - velmi často mluví a jednají *dříve, než uvažují*
  - nezdůrazňuje *pocitem omezení* (permanentní „boj za svobodu“)
  - vysokou *obrazotvorností* až fantazírováním, vnímavostí, *sugestibilitou*
  - spor touhy po stálosti, neměnnosti na jedné straně (stabilita rodiče) a strachu z definitivna na straně druhé
  - často také *tendence k přehánění* na jedné straně a *k bagatelizaci* (jako obraně) na další
  - *konverzní psychosomatické poruchy* jako využívání „*sekundárních zisků*“ z nemoci, popř. *pasivní agrese* či *manipulace* (ne jako „prožívání tělem“ u hraničních osobností)
  - Konflikty; často vyvolávají *rivalitní situace* – příležitost ke srovnávání, vyvyšování...; též nápadně příjemné, atraktivní, svůdné vystupování apod.; někdy až motivy pomsty
  - mohou připomínat struktury *narcistní*, ale hledají potvrzení *vlastní kvality*, ne potvrzení *vlastní existence*
- příbuzné pojmy: histrionská porucha, pythiatická p., psychoinfantilní osobnost*

Obecné otázky

- Symptomy (příznaky) vs. Projevy zvládnání, adaptačního potenciálu
- Vztah osobnostní struktury a poruchy
- Kompenzace a dekompenzace
- „diagnostická citlivost“ vs. nezaujatý přístup
- Patologizace vs. důraz na individuální svobodu i odpovědnost
- ???